

Wojciech GROBELSKI

Centralny Ośrodek Szkolenia Straży Granicznej – Koszalin

ZE STARYCH ALBUMÓW... CZĘŚĆ I. 9 BATALION KOP „KLECK”

Latem ubiegłego roku jeden ze słuchaczy Szkoły Chorążych Centralnego Ośrodka Szkolenia Straży Granicznej, st. kpr. Radosław Pykacz, przyniósł mi kilka pochodzących z rodzinnej kolekcji pożółkłych fotografii z prośbą o wykonanie ich szczegółowych opisów. W przeszłości należały do dziadka, pełniącego w latach 20 - ch służbę w 9 Batalionie KOP „Kleck”. Interesowały go głównie detale uwidocznione na zdjęciach. Korzystając z własnych materiałów źródłowych znajdujących się w zbiorach kolekcjonerskich, udało mi się ostatecznie usatysfakcjonować „*interesanta*”. Za jego zgodą mam przyjemność opublikować zdjęcia w całości, wraz ze sporządzonymi opisami.

Warto pamiętać o tym, że umundurowanie żołnierzy Korpusu Ochrony Pogranicza było identyczne jak w całej armii II Rzeczypospolitej. Przedstawione poniżej zdjęcia prezentują różne wzory uniformów noszonych przez żołnierzy KOP w latach 1924 - 1935, tj. od chwili powstania formacji, aż do reformy umundurowania.

Żołnierze KOP w mundurach polowych

Z HISTORII OCHRONY GRANIC

Grupa kilkunastu żołnierzy na tle drewnianego budynku. Większość w hełmach francuskich wz. 1915. Nie wszystkie z orłami. Według przekazu R. Pykacza, żołnierze właśnie zakończyli pełnienie służby wartowniczej. W pierwszych latach istnienia formacji, hełmy dość powszechnie używane były w czasie licznych akcji bojowych przeciwko różnym bandom grasującym na Kresach lub nagminnie naruszającym granicę oddziałom Armii Czerwonej. Później używano hełmów raczej sporadycznie, najczęściej do zajęć ogólnowojskowych bądź w czasie szkolenia strzeleckiego. Wszyscy mają na sobie mundury polowe, drelichowe (letnie) z charakterystycznymi bluzami, zapinanymi tylko do połowy, tzn. zakładane przez głowę. Na nogach spodnie z owijaczami i podkute trzewiki. Pasy główne skórzane z takimiz ładownicami. Karabiny francuskie typu „Berthier” z nasadzonymi bagnetami (broń ta pochodziła z wojskowych zapasów mobilizacyjnych, przekazanych do KOP - u w początkowym okresie tworzenia formacji).

W środku siedzą trzej podoficerowie w stopniach kaprali (prawdopodobnie dowódcy drużyn lub instruktorzy) w okrągłych czapkach garnizonowych (nieuszywnionych). Dwaj z nich nieprzepisowo podwinęli do wewnątrz kołnierze bluzy (podobnie jak inni, siedzący w tle, na parapecie otwartego okna).

Żołnierze KOP w atelier

Żołnierze w mundurach wyjściowych, sukiennech wz. 1919. Pasy główne skórzane, zgodnie z regulaminem dla szeregowych powinny być jednobolcowe (żołnierz środkowy ma pas nieprzepisowy - tj. dwubolcowy. Z lewej strony, na tzw. „żabce” bagnet, zwyczajowo noszony do ubioru wyjściowego. Spodnie z tzw. owijaczami (taśma z materiału okręcająca nogi od kostki do kolana, najczęściej dł. 220 cm i szer. 6,5 - 12,5 cm), na nogach podkute trzewiki. Żołnierz z prawej strony zamiast owijaczy ma spodnie spięte tzw. sztylpami (skórzanymi cholewami zapinanymi na paski) zachodzącymi dołem na trzewiki. Na lewym rękawie ma naszyta oznakę „dobrego celowniczego CKM” (5 nabojów wyhaftowanych na sukiennej podkładce). Czapki garnizonowe, nieusztynwione z okrągłymi denkami i okutymi daszkami.

4 kompania 9 baonu KOP Kleck

Zdjęcie wykonane na tle koszar batalionowych. Widać dokładnie fragment wieży z przejazdem, stanowiącej rodzaj bramy głównej do koszar. Centralnie, ponad tablicą z datą i nazwą pododdziału siedzi oficer w stopniu porucznika (dwie gwiazdki) - prawdopodobnie dowódca kompanii. Z całą pewnością był to oficer frontowy, bowiem na lewej piersi widoczny jest rząd barettek odznaczeń bojowych. Po jego lewej stronie oficer starszy w stopniu majora. Być może dowódca batalionu (również ozdobiony baretkami).

Z HISTORII OCHRONY GRANIC

Obok niego porucznik z charakterystycznie plecionym sznurem na prawym ramieniu - oznaką funkcji adiutanta batalionu (ówcześnie odpowiednik szefa sztabu).

Charakterystycznym nakryciem głowy dla KOP - u były czapki garnizonowe z okrągłymi denkami i zielonymi lamówkami na obrzeżach (w odróżnieniu od rogatywek noszonych w innych rodzajach wojsk) wraz z orłem typu wojskowego (tj. osadzonego na tarczy amazonek) i dysfunkcjami na granatowych otokach. Wszyscy oficerowie umundurowani przepisowo: pasy główne wraz z tzw. koalicijkami (wąskie paski poprzeczne), podtrzymującymi szable (z wyjątkiem porucznika siedzącego po prawej stronie dowódcy kompanii - być może dowódcą plutonu ?) na naramiennikach oficerów dobrze widoczne numery jednostki („9” - ustalony numer Baonu KOP „Kleck”).

W jednym rzędzie za oficerami, po bokach siedzą podoficerowie. Wszyscy w mundurach wyjściowych, tzw. sukiennych i w długich butach, bądź w tzw. sztylpach. Kurtki wz. 1919 r. z sukna khaki, bez górnych kieszeni. Kołnierz stojąco - wykładany, z haftowanymi „wężykami” na dwa haczyki; u dołu dwie skośne kieszenie z klapkami zapinanymi na guzik. Guziki cynkowe z orłem. Pasy główne skórzane dwubolcowe. Plutonowy z białą opaską z czerwonym krzyżem to prawdopodobnie instruktor sanitarny (przy mundurze wyjściowym dopuszczalne było noszenie długich spodni). Dobrze widoczne odznaczenie na lewej piersi jednego z sierżantów, to Krzyż Walecznych z dwoma okuciami (tzn. nadany trzykrotnie). Na lewych rękawach u większości podoficerów hafty w kształcie litery „V” - oznaka służby zawodowej podoficerów (węższy galon za 3 lata, szerszy za 9 lat).

Żołnierze w czapkach okrągłych, miękkich, o nie usztywnionych denkach (dopiero w 1936 r. zostały usztywnione poprzez wszycie drutu). Dwaj podtrzymujący tablicę mają na głowach francuskie hełmy wz. 1915 (tzw. „Adrian”) z orłami wojskowymi. Jeden z nich (z lewej strony) ma na czerepie hełmu orzeł metalowy, a drugi - wymalowany farbą (obydwa przepisowe). Kurtki mundurowe sukienne, o kroju podobnym jak u podoficerów. Pasy główne jednobolcowe, z dodanymi skórzanymi ładownicami.

Warto przy okazji wiedzieć, że Korpus Ochrony Pogranicza, podobnie jak pozostałe rodzaje broni w armii II Rzeczypospolitej wyróżniał się charakterystycznymi barwami, podkreślającymi odrębność formacji. W tym przypadku było to połączenie dwóch kolorów: granatowego i intensywnej zieleni. Pierwszy nawiązywał do barw ogólnowojskowych, noszonych głównie przez piechotę, która stanowiła jednocześnie podstawowy skład Korpusu. Natomiast zieleń odnosiła się do charakteru

służby, utożsamianej słusznie z zieloną granicą. Od czasów KOP - u, kolor ten stał się symbolem rozpoznawczym dla wszystkich polskich formacji granicznych. Wypada nadmienić, że barwy te szczególnie widoczne były w kawalerii KOP, bowiem noszone były w formie proporczyków na kołnierzach mundurów i na ułańskich lancach.

Grobelski Wojciech; Ze starych albumów... Część I 9 Batalion KOP „Kleck”, Biuletyn Centralnego Ośrodka Szkolenia nr 3/06, Koszalin 2006, s. 97 - 101.